Spanska sjukan

Spanska sjukan

Spanska sjukan

Spanska sjukan

Spanskan sjukan - epidemin 1918, vagnar från Kronetorp, Husarernas hästar som ställdes till malmöläkarnas förfogande.

Axel Cronqvists arkivsamling

Spanska sjukan

Spanska sjukan var en influensapandemi som slog hårt mot stora delar av världen, däribland Sverige. Under den mer aggressiva influensavågen, från den 1 juli 1918 till den 30 juni 1919, avled ungefär 0,6 % av Sveriges 5,8 miljoner invånare. Det totala antalet dödsoffer på grund av sjukdomen i Sverige var sannolikt drygt 38 000. Sjukdomen kom till Sverige från flera närliggande länder som ett resultat av den pågående globala smittspridningen. Trots spanska sjukans förödande effekter på det svenska samhället, som kan föra tankarna till såväl digerdöden som den justinianska pesten, har den inte kommit att ta en stor plats i historieskrivningen i Sverige.

Den 5 juli 1918 meddelade svenska tidningar att epidemin som fått benämningen spanska sjukan hade nått södra Sverige. Det noterades att det redan hade anlänt ett antal sjuka från Tyskland, där epidemin var utbredd över hela landet. Den 6 juli kom nya uppgifter om ytterligare spridningsvägar, denna gång hade sjukan förts till Göteborg med det engelska ångfartyget Thorsten. Det första stora utbrottet skedde i Hyllinge i Skåne, vid en stenkolsgruva ägd av Höganäs-Billesholms AB, med ett femtiotal insjuknade.

Det tog endast ett par veckor för influensan att sprida sig över hela Sverige med sjukdomsfall rapporterade från Arvika, Luleå och Boden den 9 juli. Utöver detta fick sjukdomen fäste i Stockholm den 20 juli där den tydligaste effekten märktes hos Svea artilleriregemente, Svea livgarde, Göta livgarde och flottan med ett stort antal sjukdomsfall.

Spanska sjukan

Det övergripande ansvaret gällande hälso- och sjukvård i Sverige låg hos Medicinalstyrelsen. Styrelsens viktigaste uppgift var att förhindra ytterligare spridning av smittsamma sjukdomar, vilket bland annat sköttes via övervakning och inspektion av inkommande fartyg från epidemismittade städer. Utöver detta var det även obligatoriskt för varje läns förste provinsialläkare att lämna halvmånadsrapporter för att kunna kartlägga epidemiers spridning och förekomst. Det lokala ansvaret låg hos hälsovårdsnämnder i städer och kommunalnämnder på landsbygden. Dessa nämnder skulle övervaka epidemisjukvården och se till att dess kapacitet motsvarade behovet, samt underrätta respektive landshövding vid svårare utbrott då onödiga folksamlingar skulle undvikas. I den svenska epidemistadgan ålades städer och landskommuner att förbättra epidemisjukhusen och isoleringslokalerna. Utvecklingen gick dock trögt och trots en liten uppryckning under koleraepidemin 1892, inleddes inte någon större insats förrän 1910. 1918 fanns det dryga 6 000 platser på epidemisjukhus runtom i landet − ett otillräckligt antal för att behandla en pandemi med så stor omfattning som spanska sjukan. Utöver detta omfattades inte influensa av den epidemilagstiftning som fanns under 1918 samt 1919, vilket gjorde det svårt för patienter som led av spanska sjukan att ta del av den beredskap som redan fanns uppbyggd. Under epidemin märktes ett stort behov av sjuksköterskor och distriktssjuksköterskor. År 1917 fanns det cirka 2 500 sjuksköterskor inom svensk sjukvård, varav 1 700 var offentligt anställda och 800 privata. Antalet distriktssjuksköterskor år 1914 var mindre än 500 och ökade i samband med sjukvårdsreformen år 1920 där begreppet distriktssjuksköterska definierades och en statlig skola inrättades.

Spanska sjukan

Behovet uppskattades vara tre gånger så stort som antalet tillgängliga distriktssjuksköterskor, en konsekvens av att distriktsvård var just den typ av sjukvård som var mest efterfrågad under epidemins utbrott 1918. En nyckelperson i grundandet av den statliga distriktssköterskeskolan och den formella etableringen av yrket var Kerstin Nordendahl, föreståndarinna och sjuksköterskeinspektris för utbildningen.

Kerstin Maria Nordendahl, född 19 januari 1881 i Borås, död 13 juli 1958 i Stockholm, var en svensk sjuksköterska. Hon var den första sjuksköterskeinspektören vid Medicinalstyrelsen och hade en nyckelroll för utvecklingen av sjukvården och sjuksköterskeyrket i Sverige under 1900-talets första hälft

Spanska sjukan

Sverige var ett neutralt land i det första världskriget, men runt 100 000 unga män var ändå inkallade och inhystes i hastigt uppförda militärkaserner. De kom att bli både bland de tidigast och hårdast drabbade när Spanska sjukan skördade offer från alla kategorier, värst utsatta var de som inkallats till repetitionsövning hösten 1918.

Västmanlands regemente var ett av dem som drabbades hårdast av spanska sjukan med 88 dödsoffer under en månad. Den höga siffran berodde på att de drabbade lades in på öppna avdelningar, där de sedan spred sjukdomen vidare till sina medpatienter.
På Gotlands infanteriregemente insjuknade 720 personer, varav 4 dog. Det jämförelsevis låga dödstalet kan förklaras av att man utökade den så kallade luftkuben (den öppna ytan) med 15 kubikmeter och med ett maximalt antal på 14 man per sovsal. Utöver detta införde man ett minimiavstånd på 1 meter mellan sängar och permissionsförbud till de socknar som var värst drabbade.

Spanska sjukan

På Dalregementet dog endast två personer av de 800 insjuknade. Denna låga dödssiffra berodde på att de smittade skickades hem för att undvika spridning av epidemin på regementet. Utöver detta isolerades de sjuka från resten av regementet, vilket ytterligare bidrog till att minska antalet dödsfall.

Till Östersund kom sjukdomen i slutet av juli 1918. Östersund hade vid den tiden två regementen och en flygflottilj. På Norrlands artilleriregemente (A 4) var den första som avled Per Näs, 23 år. 26 andra soldater på A 4 avled senare. På Jämtlands fältjägarregemente avled totalt tre personer.

Insjuknade i spanska sjukan i gymnastiksal vid regemente i Boden. Ur Vecko-Journalens praktupplaga 1918

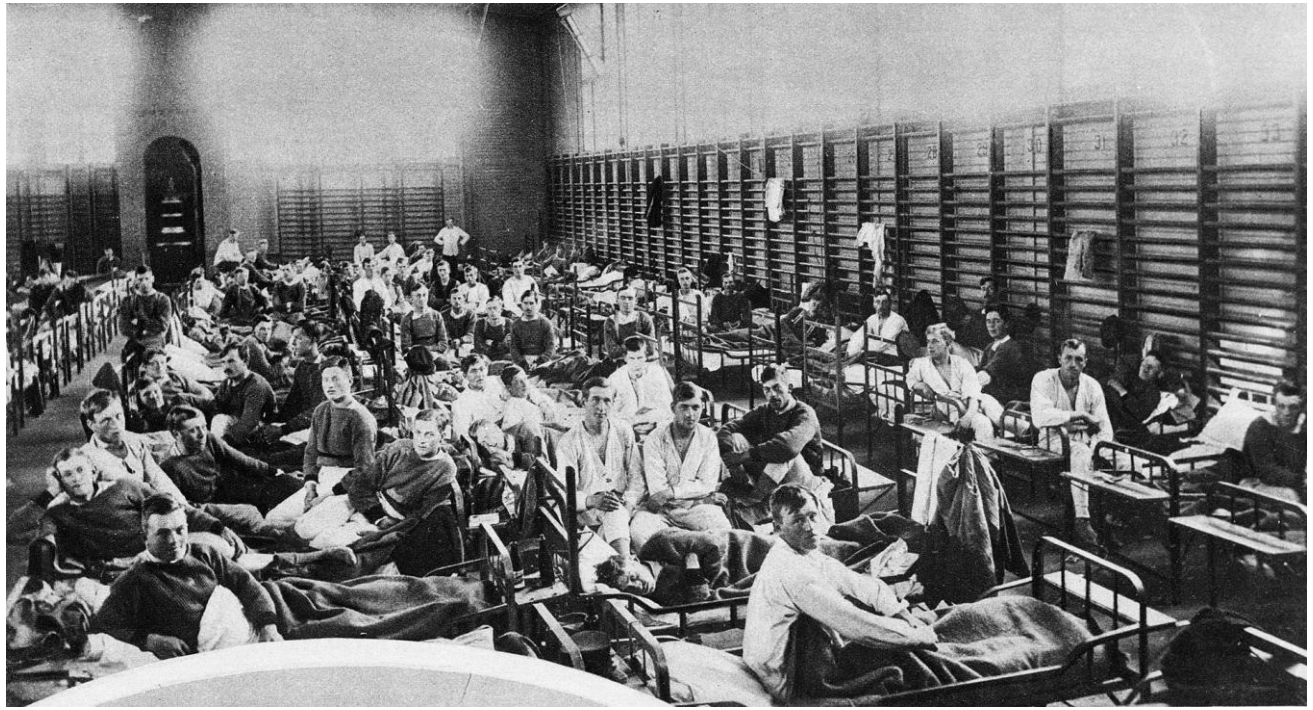

Spanska sjukan

Epidemins spridning och sjuklighet var relativt väldokumenterad under åren då den härjade i Sverige. Statistiken har dock varierande trovärdighet, då det fanns en rad komplikationer som ledde till tvivelaktiga och diffusa resultat. Bland annat rubricerades ofta spanska sjukan som vanlig influensa och blev därmed inte inräknad i den officiella statistiken. Enligt Medicinalstyrelsen var det totalt 516 013 fall av influensa åren 1918–1919.

Spanska sjukan var ett omdiskuterat ämne inom svensk politik och det fanns en rad uppfattningar om hur epidemin skulle hindras. En av de starkaste rösterna vid epidemins utbrott var Svenska Läkaresällskapet. Sällskapet var en respekterad sammanslutning läkare med över 100 års erfarenhet och deras uttalanden publicerades snabbt av pressen.

En av nyckelpersonerna inom sällskapet var Arnold Josefson, överläkare vid provisoriska sjukhuset i Stockholm. Han hade tidigare gjort sig känd för sina publiceringar och bidrag till kampen mot tuberkulos. Josefson framförde en rad frågor som rörde den praktiska bekämpningen av epidemin, som förlängningen av skolornas sommarlov, uppmaningen att smittade skulle hålla sig borta från friska i den mån som gick och att värnpliktiga befriades från exercis i minst en vecka. Utöver dessa förslag riktade han även kritik mot Medicinalstyrelsens "nihilistiska" attityd och tystnad gällande den spanska sjukan. Josefson kan beskrivas som en högst idealistisk person, driven av optimism, inte minst för sin syn på läkarens uppgift som "samhällsvakt".

Spanska sjukan

Län	1918 Lb	1918 St	Tot/100t	1919 Lb	1919 St	Tot/100t	1920 Lb	1920 St	T0t/100t	Plats nr.
Stockholm	882	1 660	813	321	930	387	39	136	31	12
MalmöHL	1 166	1 226	498	278	251	110	129	189	66	7
Krist.Län	826	122	398	256	20	115	95	40	56	18
HallandsL	377	181	377	250	49	202	69	13	55	10
GötebBhl	961	1 076	489	329	308	152	40	16	13	8
SVERIGE	**20 127**	**7 252**	**471**	**5 053**	**2 288**	**126**	**1 952**	**901**	**49**	

År 1918 i **Skåne,** så dog 3 340 personer, år 1919 dog 805, år 1920 dog 453.
Totalt: 4 598 personer dog 1918-20.

I **Sverige:** 1918: 27 379
1919: 7 341
1920: 2 853
Totalt: 37 573 personer dog (1918-1919-1920)
Skånes andel (12,23 %)

Spanska Sjukan 1918-20

Akuta åtgärder vid Spanska sjukans andra våg debatteras i stadsfullmäktige 1919

1918 drabbades världen av en dödlig pandemi, den så kallade Spanska sjukan. På våren 1919 har en andra våg av viruset sköljt in över staden. I det här protokollet kan du läsa hur saken diskuterades i stadsfullmäktige den 31 mars 1919. Ledamoten Frits Leander Lindqvist läser upp en skrivelse där förste stadsläkare Ivar Andersson vädjar i en om hastiga insatser. Sjukhusen är fulla och man behöver fler lokaler och mer resurser för att klara krisen. För att snabbt kunna fatta beslut tillsätts en grupp på tre personer med extraordinära befogenheter.

Ledamot Emilia Broomé föreslår dessutom att man anslår 30000 kronor till Föreningen för Välgörenhetens Ordnande (F. V. O.), som distribuerat just en sådan summa till drabbade familjer under förra höstens första våg av Spanska sjukan. Hon stöter dock på patrull. Socialdemokraten Gottfrid Björklund kräver att frågan remitteras för behandling i beredningsutskottet, då han anser att den typen av understöd bör skötas av staden själv - inte en privat välgörenhetsförening.

Emilia Augusta Clementina Broomé, född Lothigius 13 januari 1866 i Jönköping, död 2 juni 1925 i Stockholm, var en svensk politiker.

Hon blev 1914 den första kvinnan i den lagstiftande församlingen. Hon var ledamot av styrelsen för Centralförbundet för Socialt Arbete 1904-25; byråföreståndare på förbundets sociala upplysningsbyrå 1904-14 och ordförande i den år 1902 bildade Stockholmsföreningen för kvinnans politiska rösträtt 1902-06. Hon var även ordförande i Frisinnade kvinnor 1917-20, satt i Stockholms stadsfullmäktige 1911-1924 (liberal) och ledamot av Stockholms Folkskoledirektion.

Emilia Broomé nominerades 1910 i valet till Stockholms stadsfullmäktige men blev inte vald. Hon nominerades en andra gång i stadsfullmäktigevalet 1911 och blev då invald som ledamot i stadsfullmäktige. Hon blev den första kvinna som satt med i en statlig lagstiftningskommitté som ledamot av lagberedningen från 1914 till 1918, och därmed den första svenska kvinna som deltog i lagstiftningsarbete. Broomé införde Stockholms lärlings- och yrkesskolor. Hon deltog i förarbetet för 1920 års giftermålsbalk (där den gifta kvinnan blev myndig), 1921 års utredning om likalön, och i utredningen om kvinnans tillträde till statstjänst, vilken resulterade i behörighetslagen 1923.

Spanska sjukan

Skillnaden i åldersstruktur för dödligheten i 1918 års epidemi och vanliga epidemier i USA. Döda per 100000 personer i varje åldersgrupp. Streckad linje för åren 1911–1917 och heldragen linje för 1918.

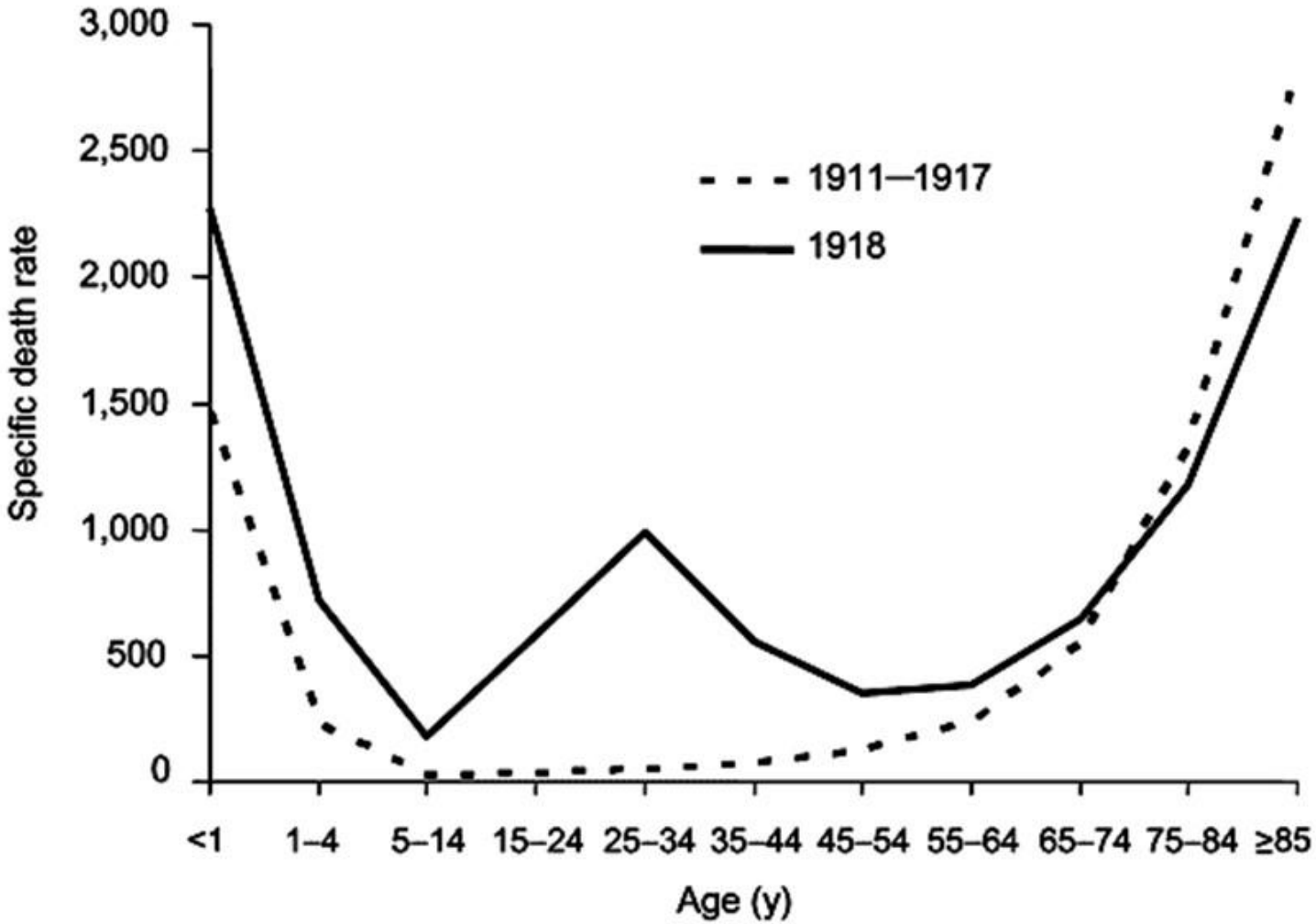

Spanska sjukan

Spanska sjukan

Spanska sjukan, också kallad spanskan, var en ovanligt svår och dödlig form av influensa som spreds över hela världen i slutet av och strax efter första världskriget. Dess ursprung är okänt. De flesta dödsoffren var unga vuxna, vilka i övrigt var vid god hälsa. I normala influensaepidemier är det istället barn, gamla och personer med försvagat immunförsvar som drabbas hårdast.

Pandemin varade mellan mars 1918 och juni 1920 och nådde såväl Arktis som avlägsna öar i Stilla havet. Mellan 50 och 100 miljoner människor dog, vilket gör Spanska sjukan till den pandemi som skördat flest liv i mänsklighetens historia på så kort tid. Antalet döda motsvarar 3-6 procent av världsbefolkningen, som då bestod av 1,6 miljarder människor.

Uppskattningsvis infekterades 500 miljoner, vilket motsvarade ungefär en tredjedel av alla människor. Den globala dödligheten är inte känd men estimeras till mellan 10 och 20 procent. Av dem som fick diagnosen dog minst 2,5 procent, vilket kan jämföras med mer normala influensaepidemier där högst 0,1 procent dör.

Spanska sjukan dödade 725 i Malmö och 37 573 i Sverige

I Sverige, vars befolkning vid den här tidpunkten bestod av knappt 6 miljoner människor, dog 37 573 personer i influensa under åren 1918–1920 enligt den officiella statistiken. Till det ska läggas ytterligare något tusental där dödsorsaken sannolikt var influensa. Då den svenska epidemin kulminerade under oktober och november 1918, hade det månadsvisa dödstalet (omräknat till årsbasis) stigit från det normala på ungefär 15 per 1.000 invånare till 35 per 1.000. Spanska sjukan dödade ungefär 2 % av de diagnosticerade fallen i Sverige. I Malmö dog 725 personer. Hårdast drabbat var Norrland, främst inlandet, där till exempel Jämtlands län var det län som hade högst andel döda och Arjeplogs kommun hade den största andelen döda i Sverige med cirka 3 procent av kommuninvånarna.

Spanska sjukan

Sabbatsbergs sjukhus, Dalagatan 9-13. Interiör sjuksal

År 1896

Objekt-ID
Stockholms stadsmuseum
Fotonummer C 1480

Spanska sjukan

Spanska sjukan

Spanskan sjukan - epidemin 1918, vagnar från Kronetorp,
Husarernas hästar som ställdes till malmöläkarnas förfogande.

Axel Cronqvists arkivsamling

Spanska sjukan

Malmö Epedemi sjukhus

Gåtan med spanska sjukan löstes 2008

Gåtan fick sin lösning först 2008, i en studie gjord av forskare i USA. Genom att blanda modernt fågelinfluensavirus med virus hämtat från lungvävnad från 1918 lyckades de identifiera tre gener som förklarar varför spanska sjukan slog så hårt.

Till skillnad från mindre farliga influensavirus, gjorde denna mix av gener så att ett protein kallat RNA-polymeras kunde bildas. På grund av detta protein lyckades viruset massproducera sig i lungor.

Spanska sjukan

Spanska sjukan dödade 679

Influensa kallad spanska sjukan drabbade Sverige under högsommaren 1918 och kulminerade i Malmö under hösten samma år. Den kom sedan tillbaka en kort period under senvåren och försommaren 1919. Resultatet av spanska sjukan under de båda åren blev sammanlagt 679 döda i Malmö. Sjukdomen slog hårdast mot kvinnor i alla åldrar och mot män i åldrarna 20-40 år. Förklaringen på det förra har angetts vara det faktum att Malmö hade ett kvinnoöverskott tack vare att kvinnor i större utsträckning än män hörde till dem som med urbaniseringen flyttade från land till stad

Gåtan med spanska sjukan löstes 2008

Gåtan fick sin lösning först 2008, i en studie gjord av forskare i USA. Genom att blanda modernt fågelinfluensavirus med virus hämtat från lungvävnad från 1918 lyckades de identifiera tre gener som förklarar varför spanska sjukan slog så hårt.

Till skillnad från mindre farliga influensavirus, gjorde denna mix av gener så att ett protein kallat RNA-polymeras kunde bildas. På grund av detta protein lyckades viruset massproducera sig i lungor.

Spanska sjukan

En nunna i Elisabethsystrarnas orden i Gävle. Elisabethsystrarna började sin verksamhet i Gävle 1892. Fastigheten på Brynäsgatan 16 förvärvades 1933 och inreddes till sjukhem som drevs av fem till sex systrar fram till 1973 då huset såldes till Gävle kommun för rivning. Till gården hörde en vacker trädgård. I trädgården hade man gjort en miniatyrkopia av den källa där Bernadette från Lourdes i Frankrike år 1858 fick uppenbarelser. I Gävle var det förutom ambulerande sjukvård även allehanda hjälp i katolska församlingen. **Under spanska sjukan 1918 och 1919 gjorde de en stor insats** och var också för övrigt mycket omtyckta. I sjukhemmet vårdades många gävlebor. På ett värdigt sätt togs de om hand. En del slutade även sina dagar på hemmet. Elisabethsystrarna flyttade från Gävle 1973.

20 – 100 miljoner kan ha dött i Spanska sjukan

För pandemins internationella utbredning blir osäkerheterna självklart mycket större. Åman återger andras forskning och anger antalet dödsfall i spanska sjukan till över 21 miljoner.27 Många olika beräkningar anger 25-50 miljoner, vilket visar på vilken storleksordning det kan handla om. Kolata påstår att det finns så stor variation som 20-100 miljoner.

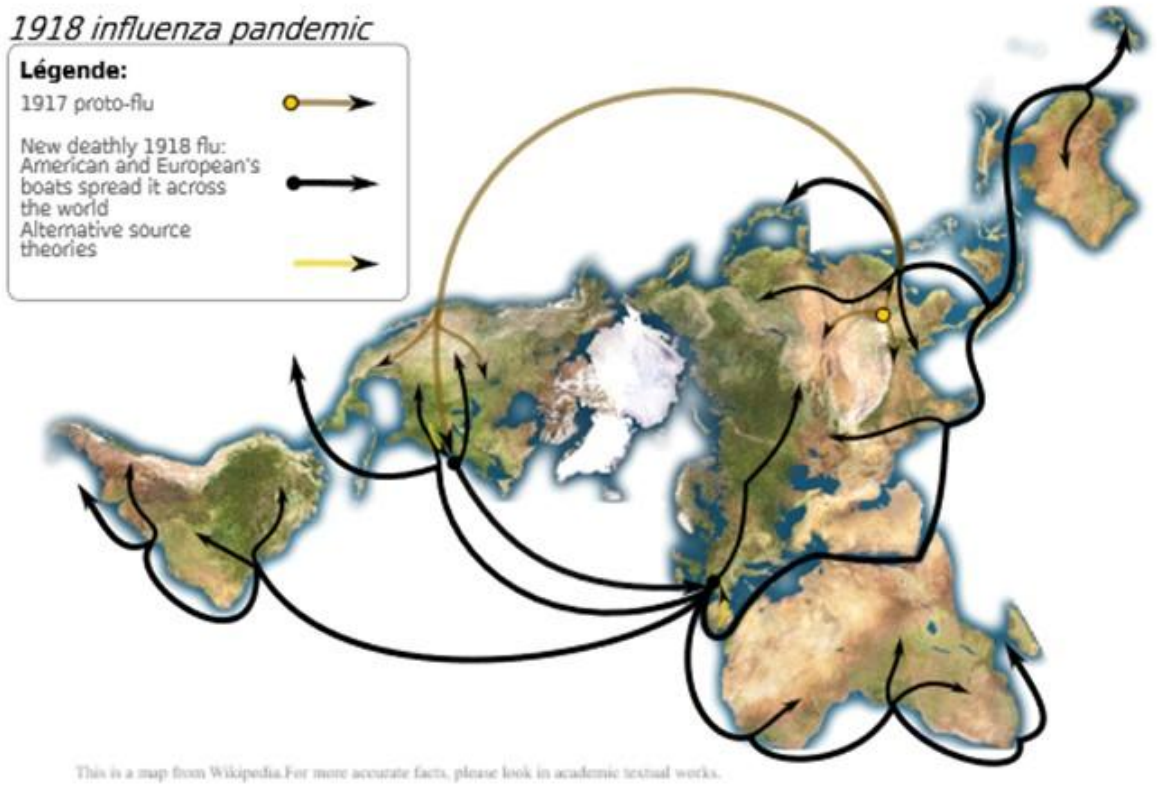

Spanska sjukan

The difference between the influenza mortality age-distributions of the 1918 epidemic and normal epidemics – deaths per 100,000 persons in each age group, United States, for the interpandemic years 1911–1917 (dashed line) and the pandemic year 1918 (solid line)

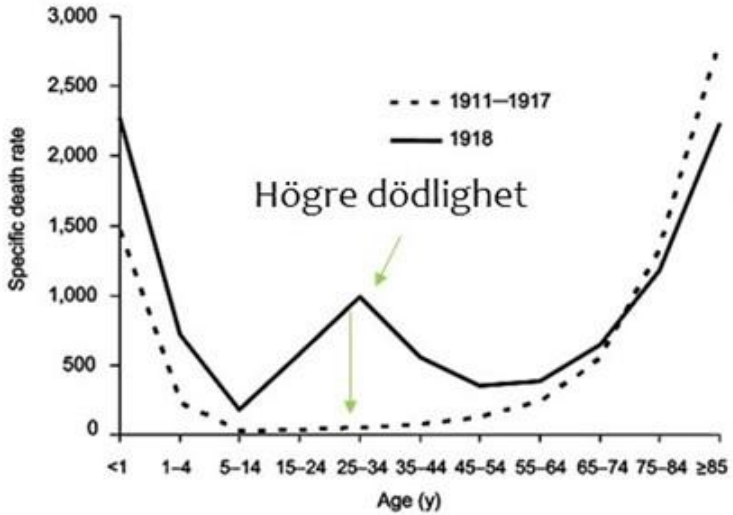

I Malmö med 110 000 innevånare blev 20 000 sjuka och 700 dog

Sjuka i den Spanska sjukan Husarer i Malmö

Figur 3. Dödligheten i influensa länsvis i Sverige 1918 i relativa tal beräknade på 100 000 invånare.
Influenza mortality by Swedish counties in 1918 (per 100 000 inhabitants).

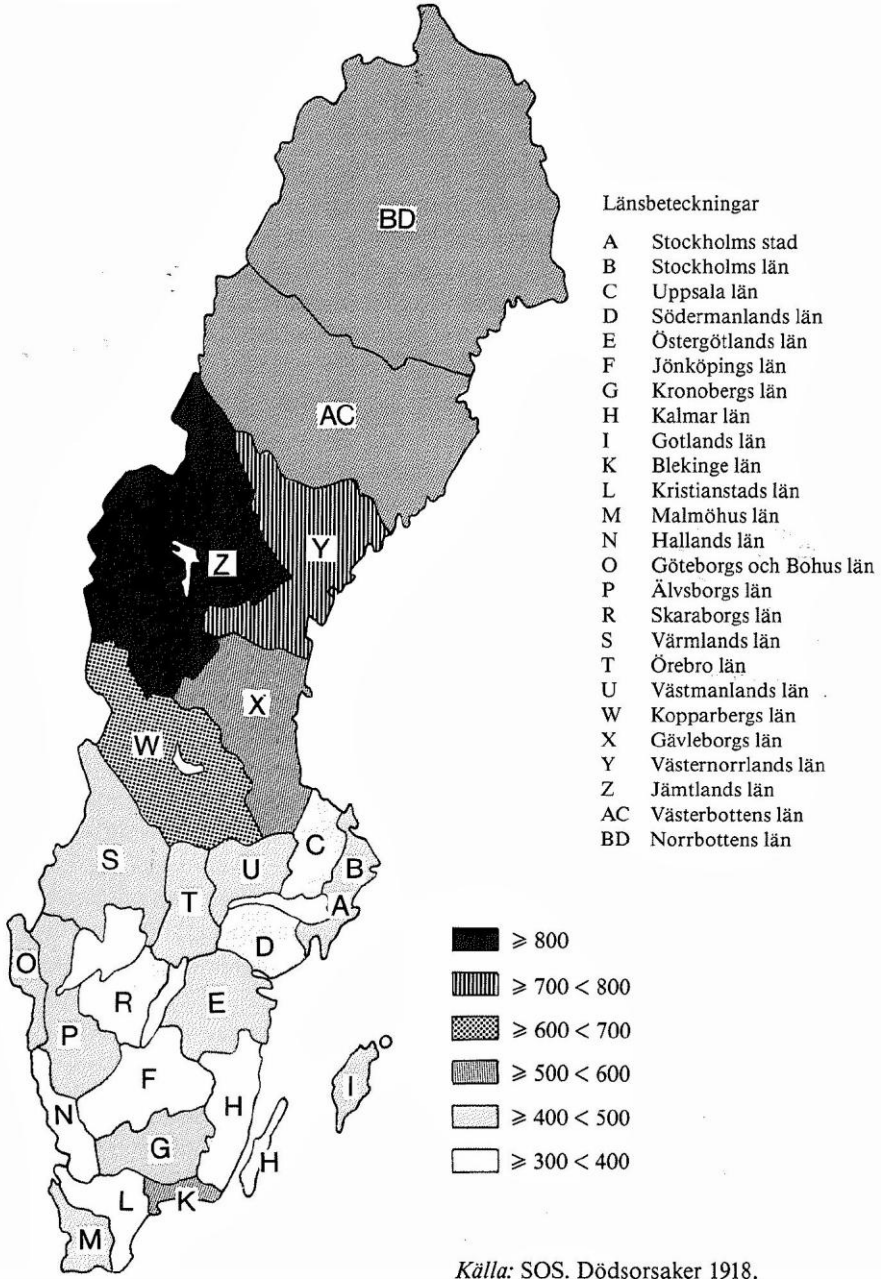

Länsbeteckningar

A	Stockholms stad
B	Stockholms län
C	Uppsala län
D	Södermanlands län
E	Östergötlands län
F	Jönköpings län
G	Kronobergs län
H	Kalmar län
I	Gotlands län
K	Blekinge län
L	Kristianstads län
M	Malmöhus län
N	Hallands län
O	Göteborgs och Bohus län
P	Älvsborgs län
R	Skaraborgs län
S	Värmlands län
T	Örebro län
U	Västmanlands län
W	Kopparbergs län
X	Gävleborgs län
Y	Västernorrlands län
Z	Jämtlands län
AC	Västerbottens län
BD	Norrbottens län

≥ 800
≥ 700 < 800
≥ 600 < 700
≥ 500 < 600
≥ 400 < 500
≥ 300 < 400

Källa: SOS. Dödsorsaker 1918.

Spanska sjukan

Spanska sjukan

Spansk Influensa ankommer til Helsingör 1918

Spansk sygdom ankommer til Helsingör (1918) med en dansk panserbåd. Besætningen blev smittet. Deres infektion blev derefter spredt over hele Danmark. 18.000 døde i spansk influenza. (Corona c. 19: 605 st)